YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL, OKTYABR / VI MAXSUS SON

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI, CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI

IQTISODIYOT FAKULTETI

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O‘z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig‘i o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o‘g‘li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

Elektron nashr. 307 sahifa.
E’lon qilishga 2026-yil 24-oktyabrda ruxsat etildi.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA QISHLOQ XO‘JALIGINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH: YUTUQLAR, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR 9
Yunusov Xudoynazar Beknazarovich

XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA IJARA MUNOSABATLARI VA INVESTITSION AKTIVLARNI HISOBGA OLISHNI TAKOMILLASHTIRISH 11
Egamberdiyeva Salima Rayimovna

KORXONA MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA‘MINLASH VA RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH FOYDA KO‘RSATKICHLARINI 2029-YILGACHA PROGNOZI 20
Xasanov Baxodir Akramovich, Maxmudov Azamat Normuradovich, Atamurodov Saidmurod Yaxyoyevich

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARIGA O‘TISH MASALALARI 23
Kurbanov Ziyat Niyazovich

ОРГАНИЗАЦИЯ НАЛОГОВОГО УЧЕТА И ОПТИМИЗАЦИЯ ЗАТРАТ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЛОГИСТИКИ 28
Н. Бердимурат, А. Бердимурат

QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARIDA AUDITNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARI VA BIOLOGIK AKTIVLAR AUDITINI RISKLARGA YO‘NALTIRILGAN HOLDA TASHKIL ETISH 34
Alikulov Abdimo‘min Ismatovich, Ruzieva Elvira Abdulmitovna, Rakhimova Umida Rabbimovna

CHORVACHILIK KORXONALARI VA AGROKLASTERLARDA BIOLOGIK AKTIVLAR HISOBINI BHXS (IAS) 41 “QISHLOQ XO‘JALIGI” STANDARTI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 40
Alikulov A.I., Sayfiyev S. S., Karimov I.Sh.

XO‘JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA PUL OQIMLARINING IQTISODIY MOHIYATI, ULARNI TASNIFLASH VA BAHOLASHNING ZARURATI 47
Xasanov Baxodir Akramovich, Maxmudov Azamat Normuradovich, Atamurodov Saidmurod Yaxyoyevich

BALIQCHILIK XO‘JALIKLARIDA AYLANMA KAPITALDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI IQTISODIY TAHLIL QILISH VA BARQAROR RIVOJLANISHNI BOSHQARISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 50
Fayziyev Oybek Raximovich

CHORVACHILIK BIOLOGIK AKTIVLARI HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TASHKIL ETISH MUAMMOLARI VA ULARNING YECHIMLARI 57
Menglikulov Baxtiyor Yusupovich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AGROSERVISNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI 63
Mirzayev Kulmamat Djanzakovich

QISHLOQ AHOLISI DAROMADLARINI KO‘PAYTIRISHNING INNOVATSION YO‘NALISHLARI 68
Amaniyazov Rinat Bayniyazovich

MINTAQAVIY BOG‘DORCHILIKDA RESURS VA XARAJATLAR TARKIBINI OPTIMALLASHTIRISH (Samarqand viloyati tumanlari misolida) 74
Akbarov Husan O‘zbekxonovich

SANOAT SOHASIDA INVESTITSION RESURSLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI 79
Azimova Hulkar Egamberdiyevna

QISHLOQ XO‘JALIGI ISHLAB CHIQARISHINING TEXNOLOGIK VA BIOLOGIK XUSUSIYATLARI HAMDA ULARNING XARAJATLAR HISOBI VA KALKULYATSIYA METODOLOGIYASIGA TA’SIRI 86
Mardonov Mamed Shavkatovich

BARQAROR IQTISODIY O‘SISHNI TA’MINLASHDA INVESTITSIYALAR HAMDA JOZIBADOR INVESTITSION MUHITNING O‘RNI VA AHAMIYATI 89
Raxmatov Jonibek Ismoil o‘g‘li

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

SAMARQAND VILOYATIDA MAISHIY XIZMATLARNI RIVOJANTIRISH ASOSIDA KAMBAG‘ALLIKNI QISQARTIRISHGA OID TAVSIYALAR 96
Navruzbek Azimjonovich Rajabov

MAMLAKATIMIZDA AHOLINI KAMBAG‘ALLIK DARAJASINING TAHLILI VA KAMBAG‘ALLIKNI KAMAYTIRISHNING IQTISODIY IMKONIYATLARI 99
Saparov Murod Irgashovich

O‘ZBEKISTONDA SAVDO VA ELEKTRON SAVDO XIZMATLARI TARAQQIYOTINING ILMIY ASOSLARI VA RAQAMLI IQTISODIYOTGA MOS RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI 102
Jurakulov Shoxrux Baxtiyorovich

O‘ZBEKISTONDA CHORVACHILIK TARMOG‘INING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 108
Eshanqulov Sirojiddin Xakimovich

INNOVATSION AGROTEXNIK TADBIRLAR (XOMTOK VA BARG SONINI BOSHQARISH) ASOSIDA MAYIZBOP UZUMCHILIKDA BARQAROR HOSILDORLIKNI TA’MINLASH YO‘LLARI 114
Abdurasulov Otabek Abdurasul o‘g‘li, Mahmudova Fotima Erkin qizi

ASALARICHILIK XO‘JALIKLARIDA AKTIVLAR HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 117
Ishturdiev Hasan Abdugapparovich

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УЧЕТА ЗАТРАТ БИОЛОГИЧЕСКОВ АКТИВОВ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ НА ОСНОВЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ 121
Изатиллаева Комила, Эшмурадов Улугбек Ташмуратович

AGROKLASTERLARDA TOVAR-MODDIY QIYMATLIKLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISHNING USLUBIY YO‘NALISHLARI 128
Raximova Umida Rabbimovna, Vahobov Diyor Husan o‘g‘li, Mardonova Parizoda Ziyodullayevna, Djuraqulov Sherali Abdullayevich

O‘ZBEKISTON KIMYO SANOATI KORXONALARI DIVERSIFIKATSIYALASHUVI ASOSLARI 133
Razikov Otabek Rustamovich

QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARIDA TOVAR-MODDIY ZAHIRALARNING IQTISODIY MOHIYATI VA ULARNI HISOBGA OLISHNI TAKOMILLASHTIRISH 137
Raximova Umida Rabbimovna, Qodirberganova Tabassum Ro‘zimboy qizi, Xazratqulov Firdavs Firuzovich, Qadamboyev Mirxandbek Xamidjon o‘g‘li

LIMON MEVASINING SHIFOBAXSH XUSUSIYATLARI HAQIDA BA’ZI TUZUKLAR 140
N.Mamatkulov, Ochilova Marg‘uba

KICHIK BIZNESNI EKSPORTGA OLIB CHIQISH: AMALIY STRATEGIYALAR VA HAYOTIY TAJRIBALAR 143
R. T. Qudratov, A. X. Sodiqov

FERMER XO‘JALIKLARIDA SOTISH JARAYONLARI HISOBI VA AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH 147
Ruziyeva Dilafruz Faxridinovna, Abdunazarova Sevinch

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INNOVATSION TURISTIK XIZMATLARNI RIVOJLANTIRISHGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR 154
Tleumuratov Baxadir Genjemuratovich

XIZMAT KO‘RSATISH KORXONALARIDA BIZNES-JARAYONLARNI AVTOMATLASHTIRISH VA OPTIMALLASHTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI 159
Berdiyev Nazirjon Abduvoseyevich

G‘ALLA YETISHTIRISHDA ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARI HISOBI VA MAHSULOT TANNARXINI HISOBLASHNING HOZIRGI HOLATI 165
Sh.X. Yuldashev, S.S. Nematilloyev

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA XIZMAT KO‘RSATISH KORXONALARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 171
Berdiyev Nazirjon Abduvoseyevich

YASHIL IQTISODIYOT SHAROTIDA OZBEKISTONDA ISHSIZLARGA YANGI ISH ORINLARINI YARATISH 177
Nazarova M.Sh., Berdikulov Ravshan, Nematullaev Ozodbek, Xasanov Rizo

ПОВЫШЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕГИОНОВ УЗБЕКИСТАНА НА ОСНОВЕ ИНВЕСТИЦИЙ, ИННОВАЦИЙ И ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ 181
Шадиева Гулнора Мардиевна

KAMBAG‘ALLIK DARAJASINI QISQARISHIGA XIZMAT KO‘RSATISH SOHASI TA’SIRINI TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI 185
Saparov Murod Irgashovich

SUT CHORVACHILIGIDA MAHSULOT TANNARXINI OMILLI VA MARJINAL TAHLIL QILISH USLUBIYATINI TAKOMILLASHTIRISH 189
Abduganieva Dildora Bobir qizi, Alikulov Abdimo‘min Ismatovich

ASALARICHILIK XO‘JALIKLARIDA TA’MINOT JARAYONI HISOBINING HOZIRGI HOLATI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI 195
Ishturdiev Xasan Abdigapparovich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI 200
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi

ПИЩЕВЫЕ ОТХОДЫ И СТРАТЕГИИ БОРЬБЫ С НИМИ 214
Казакова Зулайхо Салахиддиновна, Хотамова Юлдуз Юнусжоновна, Авалбаева Самира Кахрамон кизи, Ахророва Малохат Аброр кизи

AGROKLASTERLARDA TOVAR-MODDIY QIYMATLIKLAR BO‘YICHA ICHKI NAZORAT VA AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH 221
Raximova Umida Rabbimovna, Jumaniyazova Munisa Jamoliddin qizi, Xoliqberdiyev Firdavs Ilhamovich, Nafasov Og‘abek Bobirjon o‘g‘li

KORXONALARDA TOVAR-MODDIY ZAXIRALARI TANNARXINI IAS 2 STANDARTI BO‘YICHA SHAKLLANTIRISH VA UNING AUDITORLIK TAHLILI 225
To‘xtayev Zafar Mamatqulovich, Omonov Sindorbek G‘ayrat o‘g‘li, Abdusalomov Jasurbek Abdukarim o‘g‘li

XO‘JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA ASOSIY VOSITALARNI TAN OLISH, ULARNI BUXGALTERIYA HISOBIDA BAHOLASH VA AMORTIZATSIYA USULLARI: XALQARO VA O‘ZBEKISTON YONDASHUVLARINING QIYOSIY TAHLILI 229
Azzamova Dinora Xolmumin qizi

O‘ZBEKISTONDA BUXGALTERIYA HISOBINI XALQARO STANDARTLARGA UYG‘UNLASHTIRISH SHAROITIDA XARAJATLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH 232
X. Axmedov, S. Karimov, M. Raxmonova, G. B. Narziyeva

СОВРЕМЕННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ БИЗНЕСА 237
Р. С. Макашева, А. Бердимурат, Азизова София, Акимова Милан

ИНВЕСТИЦИИ, ИННОВАЦИИ И РЕБРЕНДИНГ КАК ФАКТОРЫ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕГИОНОВ УЗБЕКИСТАНА 242
Шадиева Гулнора Мардиевна

SAMARQAND VILOYATI MEVA-SABZAVOTCHILIK TARMOG‘IDA KLASTER TIZIMINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA UNI OSHIRISH YO‘LLARI 246
Roziyeva Gulhayo Choriyevna

PAXTA YETISHTIRISHDA INNOVATSION AGROTEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING IQTISODIY MOHIYATI 254
Z.N.Ishniyazov

O‘ZBEKISTON QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARIDA XARAJATLAR HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 257
G. B. Narziyeva, Baxriddinov Samandar, Jumayev Azamat

O‘ZBEKISTONNING JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A’ZO BO‘LISHI VA MILLIY IQTISODIY ISLOHOTLAR: IMKONIYATLAR, XATARLAR VA STRATEGIK MOSLASHUV 262
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Yaxshiliqov Jo‘raqul Rahmiddin o‘g‘li, Napasov Aslonbek Asqar o‘g‘li

QISHLOQ XO‘JALIGIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA BARQAROR RIVOJLANISHGA TA’SIRI 267
Ruziyeva Dilafruz Faxridinovna, Tursunov Samad Dilshod o‘g‘li, Tog‘aymurodov Sorbon Suhrob o‘g‘li, Eshqulov Murodjon O‘tamurod o‘g‘li

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

FAOL TADBIRKORLIKNI DAVLAT TOMONIDAN QO‘LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMINING ASOSLARI 274
Baxtiyorov Mexro‘zxon Baxtiyorovich, Salamov Ibroxim

УЧЕТ И ОПТИМИЗАЦИЯ ТРАНСПОРТНЫХ ЗАТРАТ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЛОГИСТИКИ: СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ 279
Бердимурат Н., Сапарбай А., Қырықбай Қ.

СИСТЕМА НАЛОГОВ И СБОРОВ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ, ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ РЕФОРМЫ И ВЕКТОР РАЗВИТИЯ 286
Бахтиярова Севинчой Абдиязовна, Султонбоева Севинчой Азизбековна

AKVAKULTURA: TABIIY-IQLIM SHAROITLAR, BALIQ YETISHTIRISH USULLARI VA OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI 289
Urdushev Xamrakul, Rabbimova Parvina Askar qizi

БИОЛОГИЧЕСКИЕ АКТИВЫ КАК СПЕЦИФИЧЕСКИЙ ОБЪЕКТ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА 293
Кураленко Алина, Эшмурадов У.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В МАЛОМ И СРЕДНЕМ БИЗНЕСЕ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ 298
Туякбаева Жазира, Таженова Хурлиман, Ш. Юлдашев

QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARIDA JAVOBGARLIK MARKAZLARI SEGMENTAR HISOBOTLARINING XUSUSIYATLARI 301
Alikulov G‘olib Abdimuminovich

O‘ZBEKISTON QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARIDA XARAJATLAR HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH

G. B. Narziyeva
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti “Buxgalteriya va audit” kafedrasi assistenti

Baxriddinov Samandar
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Iqtisodiyot fakulteti “Buxgalteriya hisobi” ta’lim yo‘nalishi 3-bosqich talabasi

Jumayev Azamat
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Iqtisodiyot fakulteti “Buxgalteriya hisobi” ta’lim yo‘nalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: Qishloq xo‘jaligi O‘zbekiston iqtisodiyotida muhim o‘rin tutadi, ammo mavjud milliy xarajatlar hisobi tizimlari Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (XMHST) talablariga to‘liq mos kelmaydi. Bu esa, ayniqsa, biologik aktivlarni baholash va bilvosita xarajatlarni taqsimlashda shaffoflik va qiyoslanadigan ma’lumotlar yetishmasligiga olib keladi, korxonalarning moliyaviy barqarorligi va investitsion jozibadorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Ushbu tadqiqotning maqsadi — mavjud nazariy yondashuvlar va amaliy tajribalarni umumlashtirish, XMHST talablari asosida xarajatlar hisobini takomillashtirishning dolzarb yo‘nalishlarini aniqlashdan iborat. Maqolaning metodologik asosini Scopus, Web of Science, Google Scholar kabi xalqaro va O‘zbekistonning ilmiy ma’lumotlar bazalarida 2020-yildan keyin nashr etilgan ilmiy adabiyotlarni tizimli tahlil qilish tashkil etadi. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, milliy amaliyotda biologik aktivlar asosan tarixiy tannarxda hisobga olinadi, bu XMHST 41 ning adolatli qiymatda baholash talabiga zid. Shuningdek, bilvosita xarajatlarni taqsimlash usullari yetarli darajada aniq emas. Xarajatlar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish qishloq xo‘jaligi korxonalarining moliyaviy shaffofligini oshirish, investitsion jozibadorligini kuchaytirish va boshqaruv qarorlari samaradorligini oshirish uchun muhim ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: qishloq xo‘jaligi, xarajatlar hisobi, xalqaro moliyaviy hisobot standartlari, biologik aktivlar, tannarx, O‘zbekiston, moliyaviy shaffoflik.

Abstract: Agriculture plays a crucial role in Uzbekistan's economy, but existing national cost accounting systems do not fully comply with International Financial Reporting Standards (IFRS). This leads to a lack of transparency and comparable data, especially in the valuation of biological assets and the allocation of indirect costs, negatively impacting enterprises' financial stability and investment attractiveness. The aim of this study is to generalize existing theoretical approaches and practical experiences, and to identify relevant directions for improving cost accounting based on IFRS requirements. The methodological basis of the article is a systematic analysis of scientific literature published after 2020 from international scientific databases such as Scopus, Web of Science, Google Scholar, as well as Uzbekistan's research platforms. The analysis showed that in national practice, biological assets are mainly accounted for at historical cost, which contradicts the fair value measurement requirement of IFRS 41, and methods for allocating indirect costs are often not sufficiently precise. Improving cost accounting based on international standards is crucial for enhancing the financial transparency of agricultural enterprises, strengthening their investment attractiveness, and increasing the effectiveness of management decisions.

Key words: agriculture, cost accounting, international financial reporting standards, biological assets, cost of production, Uzbekistan, financial transparency.

Аннотация: Сельское хозяйство играет ключевую роль в экономике Узбекистана, однако существующие национальные системы учета затрат не полностью соответствуют требованиям Международных стандартов финансовой отчетности (МСФО). Это приводит к недостатку прозрачности и сопоставимых данных, особенно в оценке биологических активов и распределении косвенных затрат, что негативно сказывается на финансовой стабильности и инвестиционной привлекательности предприятий. Целью данного исследования является обобщение существующих теоретических подходов и практического опыта, а также определение актуальных направлений совершенствования учета затрат на основе требований МСФО. Методологическую основу статьи составляет систематический анализ научной литературы, опубликованной после 2020 года, из международных научных баз данных, таких как Scopus, Web of Science, Google Scholar, а также научно-исследовательских платформ Узбекистана. Анализ показал, что в национальной практике биологические активы в основном учитываются по исторической стоимости, что противоречит требованию МСФО 41 об оценке по справедливой стоимости, а методы распределения косвенных затрат часто недостаточно точны. Совершенствование учета затрат на основе международных стандартов имеет решающее значение для повышения финансовой прозрачности сельскохозяйственных предприятий, укрепления их инвестиционной привлекательности и повышения эффективности управленческих решений.

Ключевые слова: сельское хозяйство, учет затрат, международные стандарты финансовой отчетности, биологические активы, себестоимость продукции, узбекистан, финансовая прозрачность.

KIRISH

O‘zbekiston iqtisodiyotida qishloq xo‘jaligi sohasi muhim o‘rin tutadi, mamlakat yalpi ichki mahsulotining sezilarli qismini tashkil etib, aholi bandligini ta’minlashda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. So‘nggi yillarda qishloq xo‘jaligini modernizatsiya qilish, samaradorligini oshirish va xalqaro bozorlarga integratsiyalashuvini ta’minlashga qaratilgan keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu jarayonlarda korxonalarning moliyaviy barqarorligi va raqobatbardoshligini ta’minlashda xarajatlar hisobini samarali tashkil etish asosiy omillardan biri hisoblanadi. Xususan, xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (XMHST) talablariga muvofiq hisob yuritish, shaffoflikni oshirish va investitsion jozibadorlikni ta’minlash zamonaviy iqtisodiy sharoitlarda dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Global iqtisodiyotga integratsiya sharoitida xalqaro investorlar va hamkorlar uchun tushunarli moliyaviy ma’lumotlarni taqdim etish zarurati ortib bormoqda, bu esa XMHSTga asoslangan hisobotlarning ahamiyatini yanada kuchaytiradi.

Mavjud hisob tizimlari ko‘pincha milliy xususiyatlarni aks ettirgan holda shakllangan bo‘lib, ular XMHST talablariga to‘liq mos kelmasligi mumkin. Bu esa qishloq xo‘jaligi korxonalarining moliyaviy natijalarini xalqaro miqyosda solishtirishda qiyinchiliklar tug‘diradi, shuningdek, investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlarini cheklaydi. Xarajatlar hisobining nomukammalligi, ayniqsa, biologik aktivlarni baholash, qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishning o‘ziga xos xususiyatlari (mavsumiylik, tabiiy omillar ta’siri, hosildorlikning o‘zgaruvchanligi) bilan bog‘liq xarajatlarni taqsimlash va tan olishda muammolarni keltirib chiqaradi. Natijada, korxonalar o‘z faoliyatining haqiqiy samaradorligini aniqlashda qiyinchiliklarga duch keladi va bu boshqaruv qarorlarining sifati pasayishiga, resurslarning samarasiz taqsimlanishiga olib keladi. Shuningdek, xalqaro moliya institutlari va xorijiy investorlar uchun moliyaviy ma’lumotlarning shaffof emasligi sarmoya kiritish istagini pasaytiradi.

Biroq, O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi korxonalarida xarajatlar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari, ayniqsa, so‘nggi yillardagi islohotlar va XMHSTga o‘tish jarayonlari kontekstida yetarlicha chuqur o‘rganilmagan yoki ochiq savol bo‘lib qolmoqda. Mavjud tadqiqotlar ko‘pincha umumiy moliyaviy hisobot yoki sanoat korxonalari misolida o‘tkazilgan bo‘lib, qishloq xo‘jaligi sektorining o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda xarajatlar hisobini takomillashtirishga qaratilgan kompleks yondashuvlar kam uchraydi. Bu esa sohaga oid aniq tavsiyalar va mexanizmlarni ishlab chiqish zaruratini keltirib chiqaradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Qishloq xo‘jaligi korxonalarida xarajatlar hisobini tashkil etish o‘ziga xos xususiyatlarga ega bo‘lib, bu jihatlar ilmiy adabiyotlarda keng muhokama qilingan. Xususan, biologik aktivlarning o‘sishi va rivojlanishi, mavsumiylik, mahsulot tannarxini shakllantirishdagi noaniqliklar hamda tabiiy omillarning ta’siri xarajatlarni aniq hisoblashni murakkablashtiradi. Ko‘plab tadqiqotlar milliy hisob standartlari doirasida ishlab chiqilgan an’anaviy usullar ushbu murakkabliklarni to‘liq qamrab ololmasligini ko‘rsatadi, bu esa boshqaruv qarorlari qabul qilish uchun yetarli darajada shaffof va qiyoslanadigan ma’lumotlarni taqdim etmaslikka olib keladi. Masalan, ayrim mualliflar qishloq xo‘jaligi mahsulotlarining tannarxini hisoblashda bilvosita xarajatlarni taqsimlashning noaniq usullari korxona rentabelligini noto‘g‘ri baholashga sabab bo‘lishini ta’kidlaydilar. Shu sababli, xarajatlar hisobini takomillashtirish zarurati, ayniqsa, zamonaviy iqtisodiy sharoitlarda, ko‘plab olimlar tomonidan asosiy tadqiqot yo‘nalishlaridan biri sifatida e’tirof etilgan.

Xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga (XMHST) o‘tish jarayoni va uning qishloq xo‘jaligi sektoriga ta’siri so‘nggi yillarda ko‘plab ilmiy ishlar markazida bo‘ldi. Xususan, Xalqaro buxgalteriya hisobi standarti 41 “Qishloq xo‘jaligi” (XBS 41) biologik aktivlarni adolatli qiymatda hisobga olishni talab qilishi milliy standartlardagi tarixiy tannarx tamoyilidan sezilarli farq qiladi. Ayrim tadqiqotchilar XBS 41 ning joriy etilishi qishloq xo‘jaligi korxonalarining moliyaviy hisobotlarida shaffoflikni oshirganini va ularning investitsion jozibadorligini kuchaytirganini qayd etadilar. Biroq, boshqa olimlar XBS 41 ni amaliyotga tatbiq etishda, ayniqsa, biologik aktivlarning adolatli qiymatini aniqlashda yuzaga keladigan qiyinchiliklar, masalan, faol bozorlarning mavjud emasligi yoki ishonchli baholash modellarining yetishmasligi kabi muammolarga e’tibor qaratganlar. Bu esa standartni joriy etishda milliy iqtisodiyotning o‘ziga xos xususiyatlarini inobatga olish zarurligini ko‘rsatadi.

XMHSTga asoslangan xarajatlar hisobi tizimining afzalliklari va samaradorligi ham ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, XMHSTga muvofiq tuzilgan hisobotlar korxonalarga xalqaro kapital bozorlariga chiqish imkoniyatini beradi va xorijiy investorlar uchun tushunarli ma’lumotlarni taqdim etadi. Shuningdek, takomillashtirilgan xarajatlar hisobi tizimi ichki boshqaruv qarorlarini qabul qilish samaradorligini oshiradi, chunki u mahsulot rentabelligi, ishlab chiqarish jarayonlari va resurslardan foydalanish samaradorligi haqida aniqroq ma’lumotlarni taqdim etadi. Ba’zi mualliflar XMHSTga o‘tish jarayonida korxonalarning moliyaviy natijalari va aktivlarining qiymati sezilarli darajada o‘zgarishi mumkinligini, bu esa boshqaruvdan chuqur tahlil va moslashuvchanlikni talab qilishini ta’kidlaydilar. Bu o‘zgarishlar, ayniqsa, qishloq xo‘jaligi sektorida, biologik aktivlarning qiymatini qayta baholash bilan bog‘liq holda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xarajatlar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish bo‘yicha metodologik yondashuvlar va mexanizmlar ham tadqiqotchilar diqqat markazida bo‘lgan. Jumladan, ba’zi olimlar qishloq xo‘jaligi korxonalarida xarajatlarni hisobga olishda faoliyatga asoslangan xarajatlar hisobi (ABC) usulini XBS 41 talablari bilan uyg‘unlashtirishni taklif etadilar, bu esa bilvosita xarajatlarni aniqroq taqsimlash imkonini beradi. Boshqa tadqiqotlar esa biologik aktivlarning adolatli qiymatini baholashda ekonometrik modellar va statistik usullardan foydalanishning ahamiyatini ko‘rsatadi, ayniqsa, bozor ma’lumotlari cheklangan sharoitlarda. Shuningdek, axborot texnologiyalarini joriy etish va avtomatlashtirilgan hisob tizimlarini yaratish orqali xarajatlar hisobini takomillashtirish bo‘yicha tavsiyalar ilgari surilgan, bu esa ma’lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash va tahlil qilish samaradorligini oshiradi. Bu yondashuvlar qishloq xo‘jaligi korxonalariga XMHSTga o‘tish jarayonini yengillashtirish va ularning hisobot sifatini yaxshilashda yordam berishi mumkin.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqolaning metodologik asosini qishloq xo‘jaligi korxonalarida xarajatlar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirishga oid mavjud ilmiy adabiyotlarni tizimli tahlil qilish tashkil etadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi — mavjud nazariy yondashuvlar va amaliy tajribalarni umumlashtirish, Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (XMHST) talablari asosida xarajatlar hisobini takomillashtirishning dolzarb yo‘nalishlarini aniqlashdan iborat.

Adabiyotlarni qidirish jarayonida Scopus, Web of Science, Google Scholar kabi xalqaro ilmiy ma’lumotlar bazalari, shuningdek, O‘zbekistonning ilmiy-tadqiqot platformalari va jurnallari (masalan, “Iqtisodiyot va moliya”, “Buxgalteriya hisobi va audit”) faol qo‘llanildi. Qidiruv so‘zlari sifatida o‘zbek tilida “qishloq xo‘jaligi xarajatlari hisobi”, “XMHST qishloq xo‘jaligida”, “xarajatlar hisobini takomillashtirish”, “IAS 41 qishloq xo‘jaligi” kabi kalit iboralar, shuningdek, ularning inglizcha ekvivalentlari (“agricultural cost accounting”, “IFRS agriculture”, “IAS 41 agriculture”, “cost accounting improvement”) ishlatildi. Tadqiqot doirasida 2020-yildan keyin nashr etilgan ilmiy maqolalar, dissertatsiyalar, monografiyalar va konferensiya materiallari ko‘rib chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O‘tkazilgan adabiyotlar tahlili va metodologik yondashuvlar natijasida qishloq xo‘jaligi korxonalarida xarajatlar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirishning bir qator dolzarb yo‘nalishlari va mexanizmlari aniqlandi. Mavjud milliy hisob tizimi, garchi o‘ziga xos xususiyatlarni hisobga olsa-da, Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (XMHST) talablariga to‘liq mos kelmasligi, ayniqsa, biologik aktivlarni baholash va ularning qiymat o‘zgarishlarini tan olishda sezilarli tafovutlarga ega ekanligi ko‘rsatildi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ko‘plab mahalliy korxonalarda biologik aktivlar, masalan, chorva mollari va ko‘p yillik ekinlar, asosan tarixiy tannarxda hisobga olinadi, bu esa XMHST 41 “Qishloq xo‘jaligi” standartining adolatli qiymatda baholash talabiga zid keladi. Natijada, korxonalarning moliyaviy hisobotlarida aktivlarning haqiqiy iqtisodiy qiymati aks etmaydi, bu esa investorlar va boshqa manfaatdor tomonlar uchun qaror qabul qilish jarayonini murakkablashtiradi.

Xarajatlar hisobini takomillashtirish bo‘yicha olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatdiki, qishloq xo‘jaligi mahsulotlarining tannarxini shakllantirishda bilvosita xarajatlarni taqsimlash usullari ko‘pincha yetarli darajada aniq emas. Mavsumiylik va turli mahsulot turlarini bir vaqtda yetishtirish (masalan, asosiy va qo‘shimcha

mahsulotlar) bilvosita xarajatlarni adolatli taqsimlashni murakkablashtiradi. Ko‘plab korxonalarda umumiy ishlab chiqarish xarajatlari oddiy usullar (masalan, to‘g‘ridan-to‘g‘ri mehnat xarajatlari yoki maydon birligi bo‘yicha) orqali taqsimlanadi, bu esa har bir mahsulot turining haqiqiy tannarxini noto‘g‘ri baholashga olib keladi. Bu esa, o‘z navbatida, narxlarni belgilash, rentabellikni tahlil qilish va boshqaruv qarorlari qabul qilishda xatoliklarga sabab bo‘ladi. XMHSTga o‘tish ushbu muammolarni hal qilishda muhim ahamiyat kasb etadi, chunki u xarajatlarni tan olish, baholash va hisobotda aks ettirish bo‘yicha aniq qoidalar belgilaydi.

Quyidagi 1-jadvalda tahlil natijalari umumlashtirilgan (1-jadval).

1-jadval. Qishloq xo‘jaligi xarajatlari hisobini takomillashtirishning asosiy yo‘nalishlari[1]

Yo‘nalish	Mavjud holat (milliy amaliyot)	Takomillashtirish (XMHST asosida)
Biologik aktivlarni baholash	Asosan tarixiy tannarxda	Adolatli qiymatda (XMHST 41)
Xarajatlarni tan olish	Ba’zan naqd pul oqimi asosida	Hisoblash usuli (accrual basis)
Bilvosita xarajatlarni taqsimlash	Oddiy, umumiy usullar	Aniqroq, faoliyatga asoslangan usullar
Hisobot shaffofligi	Cheklangan ma’lumotlar	Kengaytirilgan, qiyoslanadigan ma’lumotlar
Boshqaruv qarorlari	Noto‘g‘ri ma’lumotlarga asoslangan	Aniq va ishonchli ma’lumotlarga asoslangan
Investitsion jozibadorlik	Past darajada	Yuqori darajada

Xarajatlar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirishning asosiy mexanizmlari sifatida quyidagilar aniqlandi: birinchidan, buxgalteriya hisobi xodimlarining XMHST, xususan, IAS 41 bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarini oshirishga qaratilgan tizimli o‘quv dasturlarini joriy etish.

Ikkinchidan, biologik aktivlarning adolatli qiymatini aniqlash uchun ishonchli baholash usullarini (masalan, bozor narxlariga asoslangan yoki diskontlangan pul oqimlari usuli) ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish. Uchinchidan, xarajatlarni aniqroq taqsimlash imkonini beruvchi zamonaviy axborot texnologiyalari va buxgalteriya dasturlarini joriy etish, bu esa faoliyatga asoslangan xarajatlar hisobi (ABC) kabi usullarni qo‘llashga zamin yaratadi. To‘rtinchidan, korxona ichki hujjatlari va hisob siyosatini XMHST talablariga muvofiqlashtirish, buxgalteriya hisobi va hisobot tizimini qayta ko‘rib chiqish zarurati ta’kidlandi.

Takomillashtirilgan xarajatlar hisobi tizimining samaradorligi va afzalliklari adabiyotlarda keng muhokama qilingan. Uning asosiy afzalliklaridan biri moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va qiyoslanuvchanligini oshirishdir, bu esa mahalliy va xalqaro investorlar uchun O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi korxonalarining investitsion jozibadorligini sezilarli darajada oshiradi. Shuningdek, aniq va ishonchli xarajatlar ma’lumotlari korxona rahbariyatiga samarali boshqaruv qarorlari qabul qilish, mahsulot tannarxini optimallashtirish, resurslardan oqilona foydalanish va rentabellikni oshirish imkonini beradi. XMHSTga muvofiq hisobot berish xalqaro bozorlarga chiqish va global raqobatbardoshlikni ta’minlashda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi korxonalarida xarajatlar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirishning dolzarbligini ko‘rsatdi. Mavjud milliy amaliyot, ayniqsa, biologik aktivlarni tarixiy tannarxda baholash va bilvosita xarajatlarni taqsimlashdagi noaniqliklar tufayli, moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va qiyoslanuvchanligini cheklamoqda. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (XMHST), xususan, XMHST 41 “Qishloq xo‘jaligi” talablariga o‘tish biologik aktivlarni adolatli qiymatda baholash va xarajatlarni aniq tan olish imkonini beradi.

Bu esa korxonalarning moliyaviy barqarorligini to‘g‘ri aks ettirish, investitsion jozibadorlikni oshirish va samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun asos yaratadi. Shu bois, qishloq xo‘jaligi korxonalarida XMHSTni bosqichma-bosqich joriy etish, xarajatlar hisobini yuritish bo‘yicha ichki metodologiyalarni ishlab chiqish hamda buxgalteriya va moliyaviy xizmat xodimlarining malakasini oshirish tavsiya etiladi. Ushbu chora-tadbirlar soha rivojiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Karimov A.A. (2022). Qishloq xo‘jaligida buxgalteriya hisobi va audit (Xalqaro standartlar asosida). Toshkent: Toshkent Moliya Instituti nashriyoti.
2. Raximov N.T. (2021). Xarajatlar hisobini takomillashtirishning nazariy va amaliy masalalari. Toshkent: «Fan» nashriyoti.
3. Xolmatov A.N. (2023). Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (XMHST 41) talablari asosida qishloq xo‘jaligi korxonalarida biologik aktivlar hisobini takomillashtirish. Iqtisodiyot va Moliya, No. 5, 87-94-betlar.

1 Manba: Muallif ishlanmasi.

4. Mirzayev B.B. (2022). Qishloq xo‘jaligi mahsulotlari tannarxini hisoblashning zamonaviy usullari. Buxgalteriya hisobi va audit, No. 3, 55-62-betlar.
5. Yusupov F.X. (2024). Qishloq xo‘jaligi korxonalarida moliyaviy hisobotlarning shaffofligini oshirishda xarajatlar hisobining ahamiyati. Moliya va bank ishi, No. 1, 78-85-betlar.
6. Narzieva, G. B., (2025). FINANCIAL LITERACY OF CLIENTS: CURRENT ISSUES IN BANKING PRACTICE. American Journal of Interdisciplinary Research and Development 38. 24-27.
7. N Guzal, DX Baxtiyorovich, RS Alisher o‘g‘li., KORXONALARDA XARAJATLARNI TAN OLISH VA BAHOLASHNING XALQARO MEZONLARI: STATISTIK VA DIAGRAMMATIK TAHLIL. SHOKH LIBRARY, 2026 1 (1)
8. N Guzal, BU Muxtorovich, ON Abdumalik o‘g., XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA XARAJATLAR HISOBINI JORIY ETISH SAMARADORLIGI. SHOKH LIBRARY, 2026.
9. N Guzal, B Ravshan, T Aminjon., KORXONALARDA XARAJATLARNI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA BOSHQARUV HISOBOTI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH. SHOKH LIBRARY 1(1).

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

2026. VI maxsus son

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI, CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI
"INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH TENDENSIYALARI" MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI
2026-yil 25-26-sentabr

